

12. Янісів М.П. Психологічні засади формування іншомовної дискусійної компетенції на основі художніх текстів / Янісів М.П., Іщук М.М. Ділай М.П. // Лінгвістичні дослідження. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Випуск 48. – Харків, 2018. – С. 216–224.

Янисив М. П., Ищук М. М. Стратегия и тактика аргументирования как базис формирования иноязычной дискуссионной компетенции.

Аннотация

В статье анализируется дискуссия как особая форма мыслительно-речевой деятельности студентов во время обсуждения социокультурных и литературных проблем. Анализируются основные стратегии и тактики, обуславливающие эффективность ведения дискуссии. Дана характеристика когнитивной, мотивационной и операционной особенностей дискуссии, которые влияют на ее успешный ход, а также поданы примеры из мировой литературы, отображающие поведение собеседников.

Ключевые слова: дискуссия, компетенция, стратегия, тактика, когнитивные, мотивационные и операционные особенности дискуссии.

Yanisiv M. P., Ishchuk M. M. Strategy and tactics of argumentation as a basis of other languages competency formation.

Summary

The object of the study is discussion as a specific form of cognitive-spoken activity of students, while discussing socio-cultural and literature problems. The background of the article is determined by the lack of similar studios in domestic pedagogics.

The main aim of the article is to determine main strategy and tactics of effective solution of conflict situations and characterize the models and mechanisms of influence on persuasions of discussion participants while debating sociocultural problems.

Main strategy and tactic which cause effectiveness of discussion are analyzed. Characteristics to cognitive, motivational and operational peculiarities of discussion, which influence its successful performance, are presented. Examples from the world literature are given.

The main moral-ethical principle of human existence underlies in the basis of choosing strategy and tactics. It is reflected in the imperative of Immanuel Kant "Do everything the way, that maximum of your will always could also have the force of overall weal principle".

The milestone of moral-ethic norm of a person's behavior in any situation is: taking into account collocutor's interests, mutual understanding and perceiving your opponent not as a means to meet your purposes, but as a spiritual personality. The result of debating should be solution of sociocultural problems and ascertainment of truth.

The analysis of strategy and tactics of discussion should be continued as debating was, is and will be the milestone of people's communication.

Key words: discussion, competence, strategy, tactics, cognitive, motivational and operational peculiarities of discussion.

УДК: 811,161,2: 81'44

Янчишин А. М.,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри української філології
Хмельницького національного університету
E-mail: ukrfilol@ukr.net

ДЕНОТАТНО-НОМІНАТИВНА СТРУКТУРА ВЛАСНИХ НАЗВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Стаття присвячена дослідженню систематизації власних назв транспортних засобів, в основі яких – особливості іменованих денотатів. Запропонована класифікація дозволяє більш чітко структурувати ономастикон української мови.

Ключові слова: автотранспортонім, армотранспортонім, волатранспортонім, гідротранспортонім, мототранспортонім, флайттранспортонім, функціотранспортонім.

Серед багатьох проблем сучасної ономастичної науки однією з основних є проблема розробки структури термінозначень власних назв.

Історія становлення та формування загальної термінологічної системи ономастики сягає ще часів існування Києво-Могилянської академії, хоча систематизація пропріальних одиниць фактично була розпочата лише в XIX ст. Підвалини наукової типології власних назв було закладено у другій

половині ХХ ст., а основоположниками її можна вважати А. О. Білецького, К. Й. Галаса, Ю. О. Карпенка, І. І. Ковалика, В. В. Німчука, Н. В. Подольську, Я. О. Пуру, Я. Свободу, О. С. Стрижака, К. К. Цілуйка, П. П. Чучку.

Зростання загального культурного рівня населення, стрімкий розвиток науки й розширення масштабів науково-технічної інформації вимагають від науковців, з одного боку, удосконалення національної терміносистеми, а з іншого – гармонізації української термінології з міжнародною. У цьому сенсі автомобільна терміносистема як порівняно молода підсистема загальнонародної мови привертає увагу своєю лінгвістичною невизначеністю [1; с. 2].

Власні назви автомобілів у своїх працях розглядали А. А. Ісакова, І. С. Карабулатова, Ю. В. Куц, Н. В. Нікуліна. Однак на сьогодні відсутня денотатно-номінативна структура таких пропріальних одиниць, що і зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Власні назви транспортних засобів загалом є складником прагматонімії, зокрема товаронімії. Такі оніми кваліфікуються як **транспортоніми** ← транспорт, пор. «[лат. *transportare* – переміщувати, переносити] – 1) галузь економіки, що здійснює перевезення пасажирів і вантажів; 2) перевізні засоби; ... 5) судно військового флоту, що забезпечує кораблі паливом, водою, боєприпасами, харчами тощо; вантажне морське судно цивільного флоту» [9; с. 682].

У свою чергу, транспортоніми поділяються на низку підвидів:

– **автотранспортоніми** – номінації автотранспортних засобів: легкових і вантажних автомобілів, автобусів тощо (пор. «[грец. *autos* – сам]» – частина складних слів, яка за значенням відповідає словам... 4) «автомобіль», «автомобільний» [9; с. 18]: «*Богдан*», «*Запорожець*». До складу автотранспортонімів ми відносимо: **автоонім** – власну назву легкового автомобіля («[англ. *auto* – автомобіль]») – автомобіль, призначений для перевезення людей і легкого багажу [3; с. 464]; **автобусонім** – онім на позначення багатомісного автомобіля («[англ. *bus* – автобус]») – багатомісний автомобіль для перевезення пасажирів [3; с. 11], **автовенонім** – термін, що окреслює поняття вантажного транспорту («[лат. *Vehis* – вантаж]») – вантажний автомобіль; ваговоз [3; с. 176];

– **армотранспортоніми** – найменування військових транспортних засобів (від лат. *arma* – «зброя; війна; збройні сили, армія, війська» [9, с. 76]: «*Град*»; «*Катюша*». Серед них: **телумонім** – власна назва вогнепальної ручної зброї («[лат. *telum* – зброя]») – зброя для нападу або оборони, зокрема: автомат («*АК*» – *автомат Калашникова*), граната («*РГД-5*» – *ручна граната дистанційної дії*), карабін («*СКС*» – *самозарядний карабін Симонова*), кулемет («*ВКВ*» – *великокаліберний кулемет Володимирова* (рос. «*КПВ*» – *Крупнокалиберный пулемёт Владимирова*)), пістолет («*ПБ*» – *пістолет безшумний*); **драйвтелонім** – термін на позначення пересувної важкої зброї («[англ. *drive* – везти, їздити, катати, переслідувати]») та («[лат. *telum* – зброя]») – назва всіх бойових і технічних засобів бойової техніки, яка використовується для ведення бою, а також для забезпечення військ в бою та навчанні. До бойових машин належать: *бойова машина піхоти* («*БМП*»), *бойова машина десанту* («*БМД*»), *бойова машина реактивної артилерії* («*БМРА*»), *бойова машина вогнетників*, *бойова машина розвідки* або *бойова розвідувальна машина* («*БРМ*»), *бойова машина вогневої підтримки* або *бойова машина підтримки танків* («*БМВП*» та «*БМПТ*»), *бойова машина з важким озброєнням*, *броньована інженерна машина* («*БІМ*»), *броньована ремонтно-евакуаційна машина* («*БРЕМ*»);

– **велотранспортоніми** – власні назви велосипедів («лат. *velox (velocis)* – швидкий] – частина складних слів, що відповідає слову зі значенням «велосипедний» [9; с. 135]): **VELOONIM** – власна назва велосипеда: «*Україна*»; **тандемонім** – термін на позначення тандема («[англ. *tandem* – розташування низкою, тандем, упряжка цугом]») – велосипеда з двома ведучими механізмами і двома сидлами, розташованими одне за одним: «*Ранід*»;

– **гідротранспортоніми** – номінації кораблів («[грец. *hydōr* – вода] – частина складних слів, яка за значенням відповідає слову «вода», «водний простір» [9; с. 171]): «*Ракета*». До гідротранспортонімів належать: **океанотранспортонім** – власна назва транспортного засобу, призначеного для пересування морями, океанами («[лат. *Oceanum* – океан]») – водний простір, що вкриває більшу частину земної кулі й поділяє суходіл на материки та острови [3; с. 662]: «*БГ-50*» (англ. «*BG-50*»), **рівертранспортонім** – термін на позначення транспортного засобу, призначеного для пересування по водних артеріях («[англ. *river* – потік, ріка, річка]») – водний потік, що живиться із джерела або стоком атмосферних опадів і тече по видовжених зниженнях рельєфу від верхів'я до гирла [7; с. 574]: «*РЛА 12-0*»;

– **флайттранспортоніми** – власні назви транспортних засобів наземного сполучення («[англ. *flight* – політ]») – пристрій для польотів в атмосфері або космічному просторі. Наприклад: **аеротранспортонім** («[лат. *aeris* – повітря]») – власна назва пристрою для польоту в межах атмосфери: «Ан-225 «Мрія»» (літак); **космотранспортонім** («[грец. *kosmos* – Всесвіт] – частина слова, яка відповідає поняттю «Всесвіт» [9; с. 386]): «Оріон» (космічний корабель);

– **волатранспортоніми** – власні назви залізничного транспорту (пор.«[лат. *volatus* – залізниця, огорожа, поперечка, поруччя, рейка] – дорога з рейковою колією, признач. для пересування залізничного рухомого складу [5; с. 189]. До складу волатранспортонімів входять: **волапасажи́ртранспортонім** – найменування транспортних засобів, призначених для перевезення пасажирів дорогами з рейковою основою («[лат. *passenger* – їздець, пасажир, сидок]») – людина, яка здійснює поїздки поїздом, пароплавом, літаком [7; с. 84]: «ЧС-7» – чехословацький; **волаононі́м** – позначення транспортного засобу, призначеного для перевезення вантажу дорогами з рейковою дорогою («[лат. *onus* – вантаж]») – речі, товари, які перевозяться або призначені для перевезення (рідше для перенесення): «ДР-98908»;

– **мототранспортоніми** – найменування мотоциклів, мопедів тощо (від «[лат. *moto* – безперервно рухаю] – частина складних слів, яка має значення «моторний», «моторизований»») [9; с. 468]. Різновиди мототранспортонімів: **мотоо́нім** – власна назва мотоцикла («[англ. *motorcycle* – мотоцикл]») – дво- або триколісна машина з двигуном внутрішнього згоряння для їзди по безрейкових дорогах: «Карпати», «Мураха» (рос. «Муравей»), «Тріумф», «Урал», «Ямаха»; **мопедо́нім** – номінація мопеда («[англ. *moped* – мопед]») – мотоцикл педальний; легкий малопотужний мотоцикл, що має також педальний привод [8; с. 694]: «Верховина», «Рига-11»;

– **мультифункціотранспортоніми** – номінації багатофункційних транспортних засобів для виконання певних робіт (пор. «[лат. *multis* – багато]») – перша частина складних слів, що означає множинність предметів або багаторазовість якихось дій, функцій [6; с. 824] та («[англ. *function* – діяльність, призначення, функція]») – дія зі знач. робити [7; с. 587]). Серед них: **екскаваторо́нім** – власна назва екскаватора («[англ. *excavator* – екскаватор, землекоп, копальник, копач]») – самохідна машина для розробки, переміщення ґрунтів, гірських порід, корисних копалин і різних сипких та кускових матеріалів [4; с. 460]: «Хендай Р210» (англ. «Hyundai R210»); **комбайно́нім** – найменування комбайна («[англ. *combine* – комбайн]») – складна машина, що одночасно виконує роботу кількох машин, цикл виробничих процесів [6; с. 241]: «Нива»; **тракторо́нім** – назва трактора («[англ. *tractor* – трактор, тягач]») – гусенична або колісна самохідна машина для переміщення та приведення в дію сільськогосподарських та інших знарядь [6; с. 226]: «Дніпро», «Кріт», «Салют».

Транспортоніми слід відрізнити від порейонімів, якими є індивідуальні найменування транспортних засобів (наприклад, транспортонім «ЛАЗ-695 Турист», а порейонім – «Юність», оскільки таку власну назву мав автобус цієї марки). Денотатно-номінативна класифікація власних назв різних онімних полів має свої термінозначення. Зокрема, у монографії «Структура онімного простору української мови» М. М. Торчинський зазначає: «Порейонімія членується на **авіапорейоніми** – найменування літальних апаратів: літак «Ілля Муромець»; **автопорейоніми** – власні назви автомобілів: автобус «Юність»; **космопорейоніми** – назви космічних апаратів: космічний корабель «Союз-2»; **локопорейоніми** – найменування залізничних потягів: фірмовий поїзд «Чорноморець»; **метропорейоніми** – власні назви потягів метро: поїзд метро «Комсомолец»); **науто́німи** – найменування кораблів (від грец. *νατιχόν* – «флот»: «Росія», «Адмірал Нахімов», «Ялта»), причому для наутонімів розроблені навіть окремі закони номінації, які залежать передусім від типу корабля» [10; с. 209].

Денотатно-номінативна класифікація транспортонімів, розроблена відповідно до засад сучасного термінотворення, доповнює термінологічну систему ономастичної науки та передбачає чітке розмежування цього класу із суміжними підполями власних назв, зокрема хрематонімами і порейонімами.

Список використаної літератури

1. Нікуліна Н. В. Становлення сучасної української термінологічної системи автомобілебудування та ремонту транспортних засобів : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Н. В. Нікуліна; Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2005. – 20 с.
2. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.

3. Словник української мови : в 11 т / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1 : А – В [ред. П. Й. Горещкий, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – К. : Наукова думка, 1970. – 799 с.
4. Словник української мови : в 11 т / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2 : Г – Ж [А. П. Білоштан, М. Ф. Бойко, В. П. Градова, Г. М. Колесник, О. П. Петровська, Л. А. Юрчук]. – К. : Наукова думка, 1971. – 550 с.
5. Словник української мови : в 11 т / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 3 : З– / [А. А. Бурячок, В. М. Білоноженко, А. П. Білоштан, Г. М. Гнатюк, Н. П. Дзятківська, О. С. Марценківська, А. Ф. Панасенко, В. Д. Цвях, Т. К. Чергоризька, Н. І. Швидка, Г. Т. Яценко]. – К. : Наукова думка, 1972. – 744 с.
6. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4 : І – М / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. – К. : Наукова думка, 1973. – 840 с.
7. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 7 : Поїхати – Приробляти / [О. С. Марцинківська, Л. О. Родніна, В. М. Русанівський, Н. І. Швидка (упорядники основного матеріалу), В. П. Градова, В. В. Жайворонюк, Л. П. Жаркова, А. Ф. Марахова, О. П. Петровська, В. Б. Фридрак, В. Д. Цвях (уклали частину матеріалів)]. – К. : Наукова думка, 1976. – 723 с.
8. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 11 : Х–Ь / [В. М. Білоноженко, В. Й. Горобець, Ш. Г. Кренцель, А. Ф. Марахова, Л. О. Симоненко, В. Ю. Франчук, Г. Т. Яценко]. – К. : Наукова думка, 1980. – 699 с.
9. Сучасний словник іншомовних слів / уклали : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
10. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 550 с.
11. Янчишин А. М. Власні назви промислових товарів: типологія, походження і функціонування: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / А. М. Янчишин. – Черкаси : Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького, 2019. – 356 с.

Янчишин А. Н. Денотатно-номинативная структура имен собственных транспортных средств.

Аннотация

Статья посвящена исследованию систематизации имен транспортных средств, в основе которых – особенности именуемых денотатов. Предложенная классификация позволяет более четко структурировать ономастикон украинского языка.

Ключевые слова: автотранспортоним, армотранспортоним, волатранспортоним, гидротранспортоним, мототранспортоним, флайттранспортоним, функциотранспортоним.

Yanchyshyn A. M. Denotation and Nomination Structure of Proper Names of Means of Transport.

Summary

The article deals with characteristics of denotative and nominative structure of means of transport as a class of tovaronyms. Being relatively young subsystem of general language, automobile terminology system draws attention with its linguistic ambiguity. Proper names of automobiles were analyzed by A. A. Isakova, I. S. Karabulatova, N. V. Nikulina, Yu. V. Kushch. However, currently there is no denotative and nominative structure of such proprial units. Proper names of means of transport are part of pragmatonymy, namely tovaronymy.

Transportonyms are nominations of means of transport that are further subdivided into several subtypes. These include automobileonyms (nominations of automobile means: passenger cars and trucks, busses etc); armotransportonyms (nominations of military means of transport); velotransportonyms (proper names of bicycles); hydrotransportonyms (names of vessels); flytransportonyms (proper names of means of elevated track transport); volatransportonyms (proper names of rail transport); mototransportonyms (names of motorcycles, mopeds etc); functiotransportonyms (nominations of multifunctional means of transport for specific jobs). Groups of means of transport are terminologically divided into other subgroups.

Transportonyms should be differentiated from poreonyms that are individual names of means of transport (for instance, transportonyms “ЛАЗ-695 Turyst”, poreonym “Yunist”).

By the character of nomination denotations, new typology of transportonyms primarily includes general theoretical issues that generally supplement respective subsystem of onomastics.

The proposed classification allows more detailed structuring of the Ukrainian language onomasticon.

Key words: autotransportonim, armotransportonim, velotransportonim, hydrotransportonim, mototransportonim, flightransportonim, functionaltransportonim.